

Szeged nagy napjai.

Az Alföld metropolisa október 22-től 26-ig országos figyelem középontja volt nagyszabású ünnepeivel, melyeket Magyarország kormányzója és hercegprímása is kitüntetett megjelenésével. Talán azért is, mert a nemzet lassan újra tudatára ébred Szeged fontosságának, meglátja vagy megérzi azt a kiaknázatlan őstelevényt, melynek parlagon hevertetését megengedte magának a tejjel-mézzel folyó háborúelőtti magyar Kánaán, de nem engedheti meg a nemzeti önállóságában is megtámadott, ellenséges népek hullámverésétől szüntelenül ostromlott sziget, melynek a magyar sors mostohasága folytán Szeged lett a déli sarka és egyben védőbástyája a Balkán felé. Ebbe a bástyába menekült a művelt nyugat kegyelméből hódítóvá fuvalkodott oláhság elől a kolozsvári egyetem és a Szent Istvántól alapított nagy csanádi egyházmegyének utolsó püspöke, amiért apostoli szózatával sikra mert szállni a földbirtoktörvény neve alatt meghuzódó földosztás ellen. Szegednek kétségtelenül két régi vágya teljesedett: egyházmegyei székhely és egyetemi város lett. Fájó öröm: Szent István birodalmának széthullása hozta meg azt, amit ez a katexochén magyar és magyarosító város évtizedeken át sürgetett.

Az ünnepek során elsősorban Szent Gellért egyházmegyéjének 900 éves jubileuma és a Fogadalmi-templom fölszentelése szerepel. Ezzel Szeged egy félszázados fogadalmát váltotta be, még pedig az ország második városához méltó módon. Hisz olyan templomot épített, amely nagyságá-

val, művészi kiképzésével, oltársátrával, orgonájával, mozaikjainak méreteivel és freskóinak nagy számával nemcsak az újabb templomépítés tereén ritkítja párját, hanem az ország első templomai közé emelkedett. Arról még sokat fognak vitatkozni, hogy helyénvaló-e egy történeti stílusú templom a legmodernebb tervezésű városban, vagy arról, hogy nem kellett volna-e ízig-vérig magyaros stílusúan fölépíteni a legmagyarabb város fogadalmi templomát. Az eredeti Schullek-féle tervnek a Foerk-féle egyszerűsítés javára való elejtését sokan mélyen fájlalják — nemcsak a márványdiszítésnek a háború miatt szükségessé vált háttérbe szorulása miatt; de ezt a legszigorúbb kritikának is el kell ismernie, hogy ez a pirostéglás neo-román templom az Alföld legmonumentálisabb temploma. Valóban méltó párja az alsóvárosi csücsüves középkori Mátyás-templomnak. Monumentális orgonájával (mely a pályanyertes Dohnányi-misést kíséri), közel százméteres toronypárjával és majdnem százmázsás nagyharangjával a csonka ország határain túl is messzire hirdeti, hogy az az ország, amely élni akar, épügy föltámadhat poraiból, mint ahogyan a Tiszától szinte egészen rombadöntött metropolis újra épült és most székesegyházával ország-világ elé tárja talpraállásának titkát: *Facere magna et pati fortia Hungaricum est* — mint a főhajóboltozatán olvassuk.

Az árvíz előtti sárga Templom-tér helyén egy sötétbarna téglából épített árkaDOS tér ejti bámulatba a szemlélőt. Az ember azt se tudja hamarjában, hogy mit csodáljon meg először: a

gr. Klebelsberg vkminiszter és szegedi képviselő geniális elgondolása szerint kiképezett három pompás árkádsort-e (a tér északi oldala egyelőre nincs kiképezve), vagy pedig az árkádok alatt elhelyezett emlékek egyikét, hogy azután végigjárja a negyvenhat emléket, amelyek tarka változatosságban a térbeli ábrázolás egész skáláján — a primitív formától a klasszikusig — különböző anyagból más-más kiképzésben sorakoznak Nemzeti Nagyjaink Emlékcsarnokává a fizikai és kémiai intézet meg a szeminárium oldalán. Ez már kész Ruhmeshalle. Még inkább az lesz, ha elkészül a tervezett százas szám — Anonymustól Prohászkaig. Ennek a magyar Pantheonnak a csodájára járhat még a kultúrfőnyes Nyugateurópa is. Ezt a csarnokot az új Szent Imre-Kollégium sarkán egy archaikus Szent Imre-szobor, a Gizella-tér felől, a bástyás püspöki palota délkeleti sarkán pedig egy primitív, de nagyon kifejező Szent Gellért-szobor egészíti ki, amely elé most a Széchenyi-térről hozott Rákóczi lovasszobrot helyeztek. Ettől keletre lesz a Kolozsvári-testvérek Szent György-szobrának a mása.

A kémiai intézetet és püspöki palotát összekötő épületrészen, a monumentális és a klinikákkal szemben kétszeresen masszívnak feltűnő Dugonics András-gimnázium felé van elhelyezve az állami címer mellett a városi és a püspöki címer, az építkezésben összefogó tényezők megörökítésére.

Az ünnepségek hazafias része az egyetem zárókövének ünnepélyes letételével és a Nemzeti Megújulás emlékművének leleplezésével tetőződik be. Mindkettő országos jelentőségű. A Ferenc József-Tudományegyetem, több mint kétezer hallgatójával nemcsak Csonkamagyarországnak jelent új fároszt, hanem az elcsatolt részeknek is. Klinikáira nap-nap után jönnek bácskai és bánzági betegek, egy-

egy európai vagy éppenséggel világhírű professzor pedig a tengerentúli országokból jött hallgatóval dicsekedhetik. Az egyetemi építkezések még nem fejeződtek ugyan be, de a nagya készen áll az államnak és Szeged városának szinte titáni áldozatkészségéből.

A Nemzeti Megújulás bronzemléke az Anjouk idejéből való torony oldalán van elhelyezve. Maga a torony, melyet a lebontott Szent Demeter-templom tornyából mentettek meg, a régiségekben oly szegény Szegeden és Alföldünkön igazi kincs-számba megy. Bár ezen a helyen — a gyönyörű térnek épen a templom bejárata melletti részen — a laikus közvéleménynek szemet szúr, a finomult izlés számára a tér egyébként teljes nagy szimmetriájának jóleső, művészi korlátozása. Szerencsére nemcsak a Műemlékek Országos Bizottsága, hanem a Megújulás emléke is védi ezt a szerény, téglában megörökített darab történelmet; némasága mellett is beszédesen hirdeti a magyarnak, hogy Szeged Szent Demeter szlávajkú híveit is magyarrá gyúrta, a külföldnek pedig többek között azt, hogy hajdan itt is szebb élet volt, am g ki nem merült minden erőnk a török hódoltság alatt keresztény magyarságunk megvédésében. Ez a torony legfőlebb a Nyugatnak szúrhatna szemet, mert olyan esetlenül áll itt, a hágai Binnenhofhoz fogható gyönyörű téren, mint egy, a nyugati kultúrvilág előtt őrtálló fegyveres, aki az élet kapujába nem juthatott és nem juthat be. A francia parancsnokság passzív asszisztenciája mellett bekövetkezett szegedi megújulás is szomorú világot vet Nyugatra.

A szegedi ünnepségek az egész nemzet ünnepei egyházi és nemzeti vonatkozásaiknál fogva. Azért emelik fényüket jóformán az összes művészetek — a képzőművészetektől a zenéig (Dohnányi Szegedi miséje, orgonahangversenyek, Palesztrina-kórus), a

szinpadig, amely Sik Sándor tollából Szent István drámáját adja elő. Azért volt Szegeden képviselve jóformán az egész nemzet az államfőtől a kisemberrig. Gátkötő munka folyik itt, mert a Kárpátok és a Duna nem tudták föl tartóztatni az új idők romboló árját. Az új bástyák, melyeket a vallásos és nemzeti gondolat vállvetve emelt, új erőt adnak az ezeréves nemzetnek, ha nem zárkózik el attól a szellemtől, melyet Szent István tett intézménnyé. A szegedi egyetem vonzó ereje nem ismer trianoni határt, a 900 éves csanádi egyházmegye új székesegyházának nagyharangja nemcsak a fényes multnak siratója, hanem a jobb jövőben való hit ébresztője is. Szeged két új fároszával még inkább az lesz, ami évszázadokon át volt: a magyarság radioaktív gócpontja Dél, Délkelet és Délnyugat felé.

Révai József

Szeged' árkádjai alatt.

Megcsodáltam Padova Salonéját és körüljártam a Prato della Vallét, kerestem magyar címet az egyetem boltozatán. Jártam Bologna árkádjai alatt és visszaálmodtam magam Enzio király korába. Felkiáltottam Pisa márványcsodái láttán és Siena Campóján sokat gondoltam Pandolfo Patruccira. Minden olasz városnak voltam áhíthatos szerelmese.

Csillagos éjjel álltam már Hildesheim Altstädter Marktján; napokat töltöttem Boroszló két szentföldű szigetén, az Odera átölelő karjai között. Lübeckben és Stralsundban ismertem meg a «Backsteinbau»-t.

Kacagtam Bern fehér árkádjai alól a kutak tarkaszínű, tréfás alakjaira; dicsértem a burgundi gótikát Dijonban és meghajtottam fejem Salamanca egyetemének tüzelő falai alatt.

Az ősök téglává kövült szívének dobogását éreztem e helyeken. Az alkotókat áldottam, kiket nem ismerhetek meg soha. Tudom, hogy embe-

rek voltak, nemes és nemtelen ellenfelek bírták talán le őket. Gonoszak is lehettek koruk ránkmaradt ítélete szerint. Lehet: féktelen becsvágy vezette őket. Pazarlóknak szintén mondhatták olyikukat.

Mindezt azonban sohasem kerestem Európa régi szép városaiban. Néhol gazdagok voltak az alkotók és gazdagságukat Isten nagyobb dicsőségére építették bele román, gót, reneszánsz és barokképületekbe. Másutt háborúk gyors egymásutánja között, szegényen, szinte időt lopva az alkotásnak, építettek lihegve. Mindegy: *az alkotás él*, nem a gáncs és nem az ellenvetés.

Akkor, Európa elvarázsolt városai-
ban, szívetfájdító volt elgondolni, hogy a középkori magyarság egyetlen ép temploma sem hirdetheti őseink imádkozó kedvét, egyetlen egyeteme sem az évszázadokon való diadalt. Mit teszünk ma, hogy ivadékaink ne gondoljanak alkotni nem tudóknak, az országot sivárságban hagyóknak?

*

Az októbertvégi szegedi ünnep felett.

A Fogadalmi-templom és az árkádok tere a tíz esztendő óta egyre csak építő-alkotó Magyarország jelképe. Ékesség, melyhez a foglalatot az új tanyai iskolák gyűrűje adja szerte a magyar földről. Aki kigondolta, aki valóra váltotta, kilépett a napi gondok kicsinyességéből és keze immár eltörölhetetlenül megérzik mind ezen a városon, mind az egész országon.

Különös szépségű az egész kép. Nem az olasz városoké, noha magyarázók szívesen tolnák utánzatnak azok felé. Nem, ez nem a déli, palazzós és vakolatlan templomfalas olasz tér. Nem antikizáló olaszok keze által formálódott gyönyörűre. Téved az is, aki germán széplátással készültnek véli. Germán szem vörösköntösű, zöldtetejű templomot emelt volna; örök ölmos egük alatt a vöröspalástú szentegy-